

УДК 339.982

Роман ЗВАРИЧ

АЛЬТЕРГЛОБАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Розкрито феномен декомпаратменталізації ринків, його вплив на взаємозалежність суб'єктів та місце в трансфертній комерційній політиці. Здійснено оцінку ринкової волатильності, проаналізовано жорсткі умови фінансування та фактори їх коливання. Визначено рівень цін на сировинні товари, виокремлено ринки їх перенасичення та перспективність до зростання. Встановлено тенденції ведення глобальної торгівлі та аргументовано напрями її розвитку. Досліджено різновекторний вплив глобальної торгівлі на країни, аргументовано реконфігурацію торгово-виробничої моделі в альтерглобальних передумовах розвитку світової торгівлі.

Ключові слова: альтерглобалізація, волатильність, декомпаратменталізація ринків, дисгармонія розвитку, глобальна торгівля, комерційна політика, різновекторний вплив.

Роман ЗВАРИЧ

Альтерглобальные предпосылки развития мировой торговли

Раскрыт феномен декомпаратментализации рынков, его влияние на взаимозависимость субъектов и место в трансфертной коммерческой политике. Проведена оценка рыночной волатильности, проанализированы жесткие условия финансирования и факторы их колебания. Определен уровень цен на сырьевые товары, выделены рынки их перенасыщения и перспективность к росту. Установлены тенденции ведения глобальной торговли, аргументированы направления ее развития. Исследовано разновекторное влияние глобальной торговли на страны и аргументировано реконфигурацию торгово-производственной модели в альтерглобальных предпосылках развития мировой торговли.

Ключевые слова: альтерглобалізація, волатильність, декомпаратменталізація ринків, дисгармонія розвитку, глобальна торгівля, комерційна політика, різновекторне вплив.

Roman ZVARYCH

Alterglobal drivers of world trade development

Introduction. *Globalization does not soften but increases global inequality and create more trade and economic opportunities for large industrial companies. Large corporations for better understanding the environment, development synergy, risk distribution and cost reducing should provide own corporate identity and social responsibility to society. So, development and implementation the program of transformations is actual today and should be alternative and global.*

Purpose. Purpose of the article is research the status decompartamentalisation of markets; evaluation the impulses of volatility and terms of financing; analysis of commodity prices; determination the strength of global trade and its differently directed impact on the countries.

Methods. The method of content formalization the decompartamentalisation of markets is used; hypothetical-deductive method in evaluating the impulses of volatility and terms of financing is used; systematic approach to analyze commodity prices and strength of global trade is used; hypothesis method for reconfiguration of the commercial and industrial imagination to alterglobal drivers of world trade development is used.

Results. Globalization is not an absolutely special, modern, and maybe the highest stage of integration. Decompartamentalisation of markets expands the scope of industrial and commercial opportunities, but at the same time imposes numerous restrictions on companies, limiting their autonomy and independence. Financial markets had a turbulent start of the year, reflecting concerns for the global economic outlook, amplified by a sudden repricing of credit risks. The weakness of commodity prices, especially for energy, persisted into 2016, pushing some prices to new lows at the start of the year. Global merchandise trade growth reached a post-crisis low in 2015, largely reflecting a marked deceleration in import demand from commodity exporters and slowing activity and economic rebalancing in China. Globalization increases the gap of economic and social development between rich and poor countries; deepens social stratification, technogenic congestion and environmental degradation; weakens the national economy.

Conclusion. Lingering weakness in global merchandise trade diminishes the scope for productivity gains through increasing specialization and diffusion of technologies in global value chains. A shortening of global supply chains towards regional ones could accentuate this process. The trend towards rising food prices and growing food insecurity – which is mainly due to the neglect of agriculture over the last three decades – may be exacerbated by an attempt to solve climate problems through mitigation policies that encourage the reallocation of land to biofuel crops, while in the meantime the rise of temperatures and sea level will affect agricultural yields. Alternative approaches to economic policy can provide the progress of human development in all its aspects. An important task of alterglobalization is reconfiguration of trade and production imagination and conceptualization of social change.

Keywords: alterglobalization, volatility, decompartamentalisation of markets, disharmony of development, global trade, commercial policy, differently directed impact.

JEL Classification: F02.

Постановка проблеми. Глобалізація змінює роль держави як інституту організації життєдіяльності суспільства. Проте сам факт наявності торгових глобальних взаємозв'язків свідчить про суперечність національних пріоритетів та глобального масштабу організації не лише економіки, а й всього суспільного життя. Провідні держави світу, всупереч будь-якому ступеню глобалізації, зберігають власний силовий

та економічний потенціал. Глобалізація не пом'якшує, а посилює світову нерівність і створює додаткові торгово-економічні можливості великим виробничим компаніям. Великі корпорації для кращого розуміння навколишнього середовища, розвитку синергії, розподілу певних ризиків і зниження собівартості одиниці продукції повинні забезпечити власну корпоративну ідентичність та суспільну відповідальність перед

суспільством. З огляду на зазначене, актуалізується завдання розробки та імплементації програми перетворень, що має бути альтернативною та глобальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен глобалізації та парадоксальну динаміку світової торгівлі досліджували такі науковці, як: Д. Їпп, Д. Каванья, В. Козюк, Н. Кравчук, А. МакГрю, Д. Манде, Р. Робертсон, Є. Савельєв, Т. Фрідман, Т. Халт, Д. Хелд. Напрями в концептуалізації амбівалентних рушійних сил та альтерглобалізації розглядали В. Іноземцев, Ф. Кернкросс, Е. Мілліот, А. Мокій, А. Панаріна, Д. Плейерс, Дж. Розенау, Н. Турно. Проте немає єдиної думки щодо передумов розвитку глобальної торгівлі, зокрема в умовах актуалізації питання щодо нової альтерглобальної моделі розвитку світової економіки.

Метою статті є дослідження стану декомпарменталізації ринків; оцінка ринкової волатильності та жорсткості умов фінансування; визначення рівня цін на сировинні товари; встановлення тенденцій ведення глобальної торгівлі та різновекторного її впливу на країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом домінує ідея економічної глобалізації, яка ґрунтовно відрізняється від системи взаємопов'язаних національних економік. Міжнародна економіка в минулому була сукупністю індустріальних, аграрних і видобувних об'єднань, які купували один в одного і продавали один одному ті чи інші продукти. Глобалізація створює єдині світові ринки для окремих типів товарів, провокуючи подальше становлення єдності й уніфікації, що найбільш помітне сьогодні у господарській сфері. Такий тип взаємодії замінює колишні економічні відносини між державами. Можна припустити, що глобалізація не є абсолютно-особливим, сучасним і, цілком ймовірно, вищим етапом інтеграції. Суть

процесу глобалізації полягає у становленні такого соціально-економічного простору, який дає змогу людині взаємодіяти з іншими людьми, корпораціями та соціальними структурами, не вдаючись до посередницької ролі держави.

Декомпарменталізація ринків¹, якщо її припустити, могла б призвести до того, що компанії не змогли б так вільно діяти в світовому масштабі. Насправді, починаючи з середини ХХ століття, потік транскордонних вантажних перевезень прискорився, кількість галузей, що постраждали від міжнародної торгівлі, зростає, а важливість зарубіжних операцій, що здійснюють компанії, стає дедалі вагомішою. У поєднанні з виникненням інформаційного суспільства, географічна, стратегічна й операційна свобода учасників виглядає особливо сильною. Декомпарменталізація ринків, безсумнівно, розширює сферу промислових і комерційних можливостей, але, водночас, накладає численні обмеження на компанії, що обмежує їх самостійність і незалежність. Завдяки декомпарменталізації ринків, глобалізація посилює взаємозалежність суб'єктів (націй, організацій, неурядових організацій). Більш ніж будь-коли, це говорить про те, що світ потрібно аналізувати системно, для того, щоб виявити складну взаємодію і взаємозв'язок. Дві сили, що описані вище – доповнюють та живлять одна іншу, а їх об'єднання породжує енергію, яка глибоко змінює методи роботи і функціонування бізнесу. Водночас, парадокс виникає тоді, коли відбувається зв'язок ідеї свободи (декомпарменталізація ринків) із втратою автономії (односторонньої, двосторонньої або багатосторонньої залежності суб'єктів) [1].

Кордони національних ринків завдяки глобалізації стають все більше відкритими для зовнішньоекономічної діяльності. Так поступово все більш розмитими стають тарифні бар'єри (мита, компенсаційні подат-

¹ Декомпарменталізація – об'єднання, злиття, гомогенізація.

ки, антидемпінгові мита), нетарифні бар'єри (стандарты, квоти, ліцензії на імпорт), регуляторні бар'єри (валютний контроль, репатріація валюти, локальна участь) і культурні бар'єри (традиційні торговельні цінності, специфічні купівельні звички, особливі умови використання). Феномен стає більш помітним із мультиплікацією зон вільної торгівлі, митних союзів, спільних ринків і економічних союзів. Кількість регіональних торгових угод, згідно з даними Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (1948–1994 рр.) та Світової організації торгівлі (СОТ), зросла зі 100 у 1990 р., до 625 у 2016 р. (419 з яких є діючими). Практично експонентне зростання цього виду договору є результатом дуже чіткої комерційної відкритості країн, яка дозволяє менеджерам компаній переглянути свої сфери експлуатації і взятися за нові ринки [2].

Влада сприяє усуненню торгових бар'єрів за допомогою різних заходів: реалізації політики вільної торгівлі, прийняття міжнародних технічних стандартів, пом'якшення законів зайнятості, переходу до загальних правил торгівлі, підписання регіональних торговельних угод. Ці рішення сприяють міжнародним операціям щодо приватизації державних компаній, вони знімають обмеження на міжнародний рух капіталу і товарів, а також надають можливість

для потенційно нового розширення. Ринкові рушійні сили матеріалізуються в конвергенції купівельної спроможності (в промислово розвинених і нових індустріальних країнах), у відносній стандартизації способу життя, гомогенізації вимог споживання, геоцентричному ставленні покупців, розвитку міжнародних каналів збуту і трансфертності комерційної політики. Ці фактори пропонують нові умови роботи, які, безсумнівно, полегшують процес глобалізації виробничої і комерційної діяльності. Більше того, глобальний попит деяких клієнтських компаній іноді змушує постачальників почати спеціалізацію на конкретні країни. На початку 2016 р. покращилися умови на фінансових ринках, але потоки капіталу у виникаючі ринки та країни, що розвиваються, залишилися уразливими до раптових змін ставлення інвесторів до ризиків. Значно впали на початку року обсяги видобутку нафти та ціни на сировинні товари, а їх повернення було нижчим прогнозованого. Через поєднання циклічних і структурних факторів глобальні торгові перспективи на 2017 р. є досить невтішними [3].

Фінансові ринки характеризувались турбулентною поведінкою на початку року, що спричинило певні застереження щодо перспектив глобальної економіки та раптову переоцінку кредитних ризиків (рис. 1).

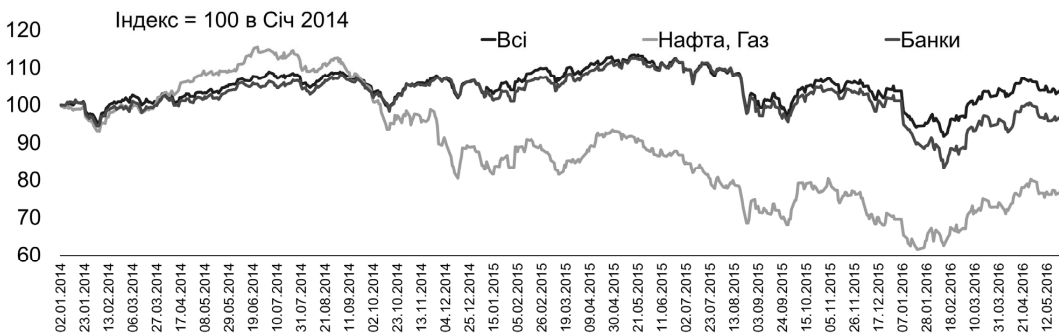

Рис. 1. Динаміка глобальних фондових індексів*

* Побудовано на основі: [2; 4; 6].

Різке зниження цін на нафту на початку 2016 р. призвело до помітного збільшення кредитних спредів для компаній у нафтовій і газовій промисловості до рівня, який востаннє спостерігався у 2008–2009 рр. на тлі побоювань дефолтних ризиків. Енергокомпанії є найбільш динамічними позичальниками коштів серед виникаючих ринків та країн, що розвиваються (EMDEs²), що обумовлене більш ранніми очікуваннями високих цін на нафту і очікуваннями тривалого зростання попиту. Випуск облігацій великими державними нафтовими компаніями Латинської Америки зріс на 80% з 2010 р., а частка випуску облігацій енергетичних компаній у всьому світі зросла за той самий період з 16% до 32%. Якщо падіння цін на нафту призвело до різкого зниження доходів і зниження вартості застави, то ослаблені балансові звіти можуть призвести до зростання базових процентних ставок у цьому секторі. Кредиторські втрати будуть найбільш яскраво виражені на ринках облігацій, куди нафтові і газові компанії з виникаючих ринків та країн, що розвиваються, залучили велику частку свого зовнішнього фінансування. В цілому, експозиція банківських балансових звітів в енергетичному секторі залишається закритою інформацією, а тому більш точні прогнози варто очікувати в другому кварталі 2017 р. [5].

Крім впливу на кредитні ризики в енергетичному секторі, побоювання щодо реального стану банківських балансових звітів спричинили повільне зростання країн з розвинутою економікою та зниження рентабельності через перспективи постійно низьких чи негативних процентних ставок. Сьогодні багато міжнародних банків змогли компенсувати зниження процентних доходів збільшенням обсягів кредитування, зниженням ризику резервування та збільшенням зборів і доходів від приросту капі-

талу. Але політика стабільно низьких ставок може більш глибоко урізати прибутки банку, особливо це стосується Єврозони та Японії. В цілому, низькі процентні ставки склали значну частку зниження чистої процентної маржі в країнах із розвинутою економікою, а стрес на початку 2016 р. сконцентрувався на банківському капіталі і субординованих боргових ринках. Тоді, як банки Єврозони накопичили неліквідні активи і збиткові кредити, банки США провели реструктуризацію посткризових балансових звітів [6].

Після періоду інтенсивної волатильності на початку року, умови фінансування та потоки капіталу у виникаючих ринках та країнах, що розвиваються, покращилися тому, що провідні центральні банки довгий час утримували процентні ставки на низькому рівні, поки стабілізувалися ціни на сировинні товари і долар США. З початку 2015 р. зросла кореляція оцінки активів виникаючих ринків та країн, що розвиваються, з цінами на нафту і долар США (рис. 2).

Додаткове узгодження грошово-кредитної політики в Європі і Японії також допомогло знизити тиск з боку очікуваної нормалізації грошово-кредитної політики США, а також надало додаткові можливості фінансування за рахунок євро-деномінованих кредитних ринків. Покращення кон'юнктури ринку зі стабілізацією макропоказників Китаю стримувало емісію облігацій суверенних і корпоративних позичальників виникаючих ринків для зниження тиску акумульованих накопичень [7].

Проте стійке відновлення банківських потоків капіталу може бути недостатнім через відсутність позитивних економічних зрушень. Рейтингові агентства продовжують переоцінку кредитних ризиків позичальників в країнах, що розвиваються, особливо в країнах–експортерах сировини (понижено кредитні ризики для Бахрейну, Бразилії, Казахстану, Оману і Саудівської Аравії). Умови

² EMDE – Emerging Market and Developing Economy.

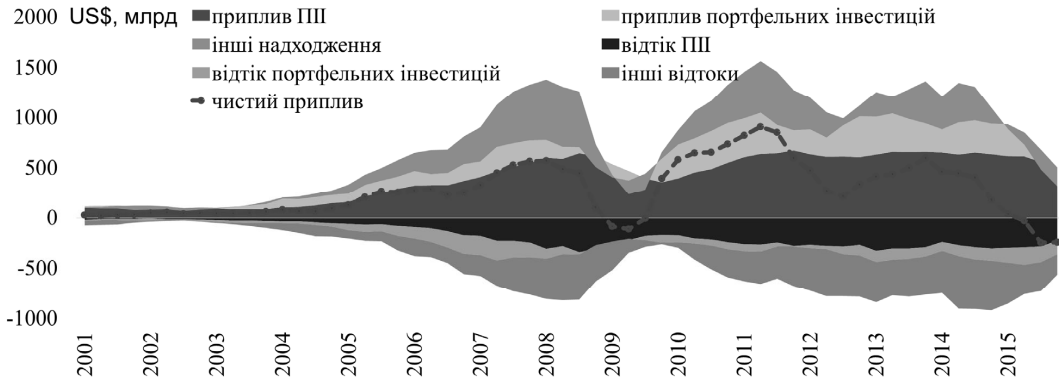

Рис. 2. Динаміка чистого припливу капіталу у виникаючі ринки та країни, що розвиваються*

* Побудовано на основі: [2; 4; 6].

ліквідності на світових фінансових ринках, в тому числі в країнах з розвинутою економікою, залишаються крихкими, відповідно, забуті ринки схильні до раптових розворотів. Обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у виникаючі ринки та країни, що розвиваються, як правило, більш стабільні і менш вразливі до короткострокових коливань глобальних умов фінансування. Проте середовище низьких цін на сировинні товари негативно позначилось на інвестиціях у видобуток і розвідку, а отже, і на перспективі ПІІ. Як і попередніми роками, реінвестовані доходи та міжкорпоративні кредити будуть становити більше половини припливу ПІІ в 2017 р., причому особливо значний внесок у цьому зробить Китай [4].

Низькі ціни на сировинні товари, особливо на енергоносії, дають невтішні прогнози щодо їх нових можливих мінімумів на початку 2017 р. (рис. 3). Наявність великих запасів у більшості сировинних секторів пом'якшила перспективу зростання світової економіки й укріплення долара США та сприяла зниженню цін. Ціни почали підніматись зі своїх мінімумів на тлі очікувань скорочення майбутніх поставок та наявності коротких позицій на ф'ючерсних ринках. Проте більшість сировинних ринків залишаються

добре забезпеченими достатніми запасами, що робить зростання цін малоімовірним [8].

Слабкий долар, високий попит на імпорт сировини в Китаї і перебої з поставками в країнах-експортерах нафти (Ірак, Нігерія, ОАЕ) змінили настрої інвесторів і ціни на сиру нафту зросли з менш ніж 30 дол. США за барель на початку року до 46 дол. США. В грудні 2015 р. знизився обсяг видобутку нафти в США і, за оцінками управління з енергетичної інформації, в першому кварталі 2017 р. він знизиться ще на 12%. В середині 2016 р. країни-члени ОПЕК та інші експортери нафти не змогли домовитися про заморожування обсягів видобутку на рівні січня поточного року. Відповідно, ринок нафти залишається добре укомплектованим, а запаси ОЕСР перебувають на рекордно високому рівні, проте змінити поточний баланс може падіння видобутку країн-нечленів ОПЕК в другій половині 2016 р. Ціни на нафту становлять в середньому 45 дол. США за барель (прогнозна ціна очікується 50 дол. США за барель в 2017 р.). Низькі і нестабільні ціни на нафту позначилися на інвестиціях в розробку нових родовищ, особливо в США, незважаючи на зниження витрат і підвищення ефективності видобування. В цілому, кра-

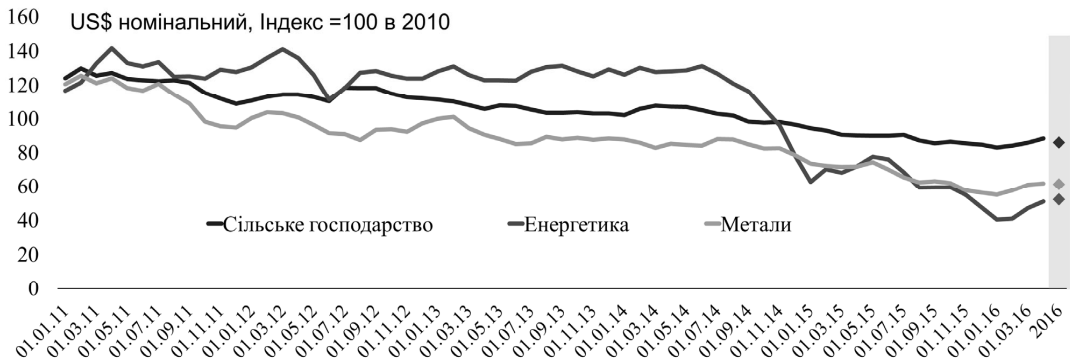

Рис. 3. Динаміка промислових цін на сировинні товари*

* Побудовано на основі: [2; 4; 5; 10].

їни—члени ОПЕК, за прогнозами Міжнародного енергетичного агентства, отримають падіння майже на 0,8 млн. барелів на добу (очікується зниження на 0,4 млн. барелів в США). За деяким винятком Канади і Росії, більшість інших виробників нафти прогнозують помірне зниження цін. В результаті, світове виробництво скоротиться до рівня глобального споживання. Прогнозується зниження цін на природний газ через достатні його запаси, а експорт зріженого природного газу з Австралії і США триматиме низькі ціни на трьох основних ринках (США, Європа та Азія). Надмірне виробництво заохочує покупців все більше імпортувати скраплений газ, тобто відбувається заміна більш дорогого законтрактованого природного газу, що постачається трубопроводами [8].

Ціни на метали на кінець року також вирости на тлі очікувань зростання попиту і відновлення балансу поставок через скорочення виробництва і зниження інвестицій в нові потужності. Як і у випадку з сировою нафтою, виробництво металів не відчуло значного впливу через зниження цін на сировину і знецінення валют країн-експортерів. Ціни на залізну руду і сталь зросли через поповнення запасів китайськими фабриками напередодні будівельного сезону. Проте ринки

залишаються перенасиченими, з великими запасами та перспективами збільшення потужностей за результатом попередніх інвестицій, зокрема в залізну руду (Австралія), мідь (Перу) і алюміній (Китай). Закриття великих цинкових рудників у 2015 р. (Австралія і Ірландія) стало спробою підняти світові ціни на цинк. Загалом ціни на метали, за прогнозами, зменшаться на 15% у 2017 р. і помірно зростуть в середньостроковій перспективі (терміни варіюються індивідуально на метали), оскільки сповільнюється розширення потужностей [2].

Ціни на сільськогосподарську продукцію продовжили зниження протягом першого півріччя 2016 р., демонструючи спад сьомий поспіль квартал. Значні запаси протягом останніх років демонстрували більшість зернових і олійних ринків (рис. 4). Місцеві перебої з поставками сільськогосподарської продукції через Ель-Ніньйо³ (особливо в Південній Америці та Східній Азії) були незначними і не завдали істотного впливу на глобальні ринки. Оскільки сільське господарство є енергоємним сектором, то спад цін на сільськогосподарську продукцію, насамперед, зумовлений низь-

³ Ель-Ніньйо – характерні для екваторіальної зони Тихого океану протилежні екстремальні значення температури води й атмосферного тиску, що тривають близько шести місяців.

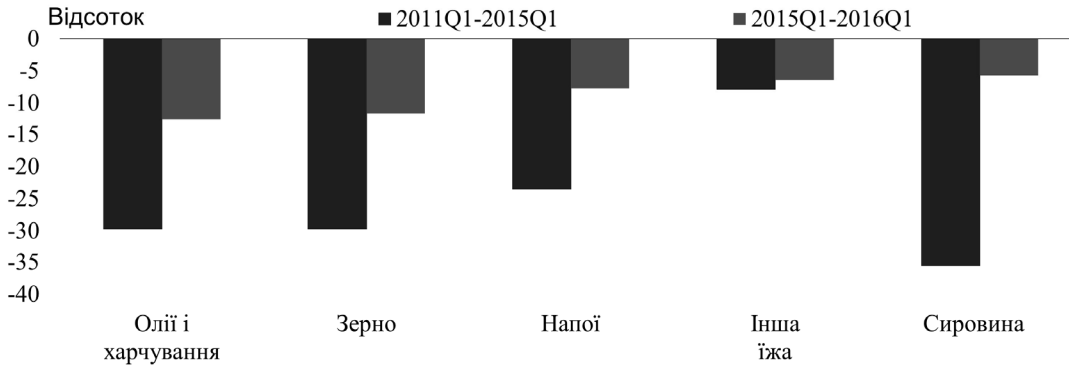

Рис. 4. Динаміка індексів цін на сировинні товари*

* Побудовано на основі: [4; 5; 9; 10].

кими цінами на енергоносії (так, зниження цін на енергоносії на 10% забезпечує зниження цін на сільськогосподарську продукцію від 1,5 до 2%). Виробничі витрати на сільськогосподарські товари також знизилися тому, що політика попиту на біопаливо зрівняла конкуруючі між собою за землю сільськогосподарські культури з сільськогосподарськими товарами [9].

Загалом ціни на сільськогосподарську продукцію знизяться несуттєво, що пов'язано зі сприятливими погодними умовами для більшості зернових і олійних культур у Південній півкулі, за винятком рису (постраждав в Східній Азії від Ель-Ніньйо). Потенційними до зростання залишаються ризики, пов'язані з Ла-Нінья⁴, які можуть вплинути на умови врожаю у 2017 р. [10].

Після декількох років кон'юнктурного спаду, глобальне зростання торгівлі товарами опустилось в 2015 р. до посткризового мінімуму і багато в чому завдяки уповільненню попиту на імпорт країн–експортерів сировини та уповільненню економічної активності й економічного збалансування в Китаї (рис. 5). За останніми звітами, близько двох третин від наявних уповільнень у

⁴ Ла-Нінья – характерна незвичайно низька температура води в екваторіальній частині Тихого океану, порівняно з Ель-Ніньйо, яка характеризується незвичайно теплою температурою води в тому ж регіоні. Ла-Нінья часто слідує за Ель-Ніньйо.

глобальній торгівлі минулого року було наслідком поєднання структурних і циклічних змін. Більшість факторів уповільнення глобальної торгівлі, як очікується, збережеться і в 2017 р. [4].

Зниження цін на сировинні товари, уповільнення темпів економічного зростання Китаю і м'яка активність країн з розвинутою економікою були взаємодоповнюючими драйверами зниження темпів зростання світової торгівлі товарами. Нижчі ціни на сировинні товари знизили реальні доходи і призвели до різкого здешевлення валют країн–експортерів сировинних товарів та зниження їх імпорту. Скорочення імпорту було особливо помітним в Бразилії і Російській Федерації, але в цілому спад мав місце завдяки експортерам сировинних товарів. Оскільки на експорт сировинних товарів припадає близько 20% експорту виникаючих ринків та країн, що розвиваються, – це завдало негативного впливу економікам цих країн. Поступовий перехід від інвестування до споживання й уповільнення промислової активності в Китаї знизило попит на імпорт промислових і проміжних товарів. Це знизило виробничу діяльність і капітальні витрати у секторі обробної промисловості в США та Єврозоні. Незначні глобальні інвестиції

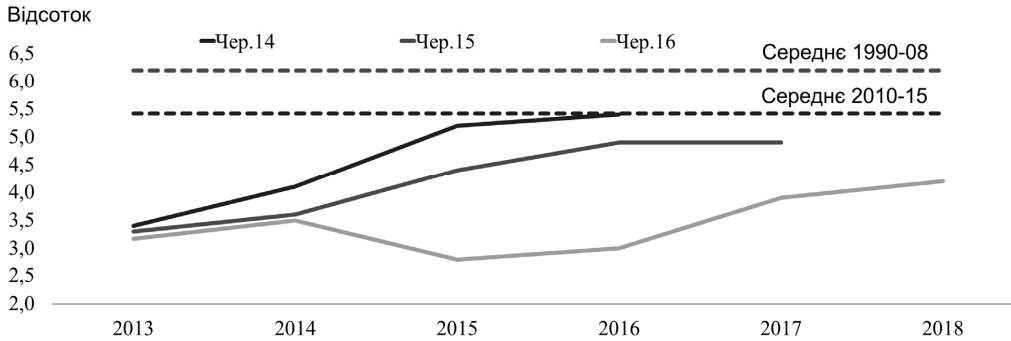

Рис. 5. Прогноз зростання глобальної торгівлі товарами і послугами.

* Побудовано на основі: [2; 4].

та їх посереднє зростання, послаблення тиску в країнах з розвинутою економікою, настання терміну погашення кредитів у виникаючих ринках та країнах, що розвиваються, можуть продовжити обмеження зростання торгівлі товарами в 2017 р. Глобальна торгівля послугами виявилася більш еластичною, ніж торгівля товарами, за рахунок зниження споживчих витрат і зростання доходів у країнах-імпортерах нафти. На торгівлю послугами сьогодні припадає 20% глобальних обсягів торгівлі і 50% глобальної торгівлі доданою вартістю. У той час як торгові бар'єри в секторі послуг в усьому світі знизились, деякі економіки світу продовжували вдаватись до протекціонізму. Передбачається зростання частки торгівлі послугами, особливо в секторах, пов'язаних з інформаційними технологіями та передачею даних [2; 4].

Вплив глобалізації на країни-лідери світової економіки, до яких належать США, Канада, Німеччина, Японія, Франція, Великобританія, Італія та Китай є різновекторним. Розвиток міжнародного поділу праці призводить до поступового домінування внутрішньогалузевого поділу, а високий рівень доходів у високорозвинених країнах стимулює інноваційну діяльність, яка

спрямована на створення нової продукції, з одного боку, а з іншого, спрямована на зростання сукупного попиту цих країн. Структура попиту в країнах з майже однаковим рівнем розвитку однорідна. Відбувається зростання в структурі світової торгівлі частки готової продукції, основним постачальником якої є розвинені країни. Для країн-лідерів притаманна однорідна політико-правова система, що знаходить своє втілення у відповідних зовнішньо-економічних політиках цих країн. Ці країни виступають основними експортерами й імпортерами капіталу у світовому господарстві, завдяки активній діяльності ТНК. Водночас вони є основними імпортерами трудової міграції, визначають інноваційний розвиток людства та зберігають за собою монополію на нові знання і технології при одночасно відкритому доступу до природних ресурсів усіх країн світу, отже, їх позиції посиляться ще більше [11; 12].

Щодо впливу глобалізації на країни, що розвиваються, то найважливіша риса сучасної глобалізації – посилення ролі цих країн ("виникаючих ринків"), які виступають потужними гравцями на глобальному конкурентному ринку. Компанії з країн, що розвиваються, мають конкурентні пе-

реваги і на ринках розвинутих країн, і на власних ринках. Вони краще вміють пристосувати свою продукцію до потреб небагатих ринків. Через те поле найбільших конкурентних баталій у глобальному бізнесі – нові споживачі, серед яких зростає кількість платоспроможних і дуже багатих покупців. Компанії з країн, що розвиваються, виступають не лише реципієнтами капіталів із розвинутих країн; вони все частіше поглинають відомі компанії. Таким чином глобалізація набирає двостороннього руху: і від розвинутих країн до тих, що розвиваються, і у зворотному напрямку, а також між самими країнами, що розвиваються [11; 13].

Дисгармонія розвитку, в свою чергу, породжує нові виклики та загрози для світу, адже відбувається масова міграція населення до більш стабільних і сприятливих в економічному плані регіонів. У результаті відбувається збільшення розриву в рівнях економічного та соціального розвитку між бідними і багатими країнами; поглиблення соціального розшарування і несправедливості в бідних країнах (ріст безробіття, бідність, безпритульність дітей, поширення злочинності); техногенне перенавантаження і деградація навколишнього середовища; економічне послаблення національних держав, зниження ефективності й кількості національних держав через зростання їх необґрунтованої відкритості, фінансової залежності; пригнічення внутрішніх ринків і падіння попиту на продукцію національних виробників; зростання ступеня економічного ризику; посилення негативного впливу глобальної конкуренції; зростання протиріч і конфлікту інтересів “старої” і “нової економіки” в країнах, що глобалізуються [15].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, доводиться констатувати, що, незважаючи на еластичність послуг, прогнози щодо динаміки глобальної торгівлі на

2017 р. є дещо невтішними. Очікується, що у середньостроковій перспективі розвиток дистрибутивного ланцюга та лібералізація глобальних інвестиційних потоків повернуть темпи зростання торгівлі. Тривале глобальне уповільнення світової торгівлі зменшило можливості підвищення продуктивності за рахунок спеціалізації та поширення технологій у глобальних виробничо-збутових ланцюгах. Оскільки глобальні ланцюги створення вартості зростають більш повільними темпами, світова торгівля, як очікується, буде зростати більш лінійно до світового виробництва. Скорочення глобальних ланцюгів може загострити цей процес.

Разом з тим важливо зауважити, що процес торгово-економічної корекції і регулювання відбуватиметься вертикально (знизу-вверх) та досить динамічно, а сучасна економіка вимагатиме нової системи і нових ідей. Проте занепокоєння викликають передумови попередньої фінансової кризи, що виникла в країнах з розвинутою економікою, але мала тривалий негативний вплив на виникаючі ринки та країни з ринками, що розвиваються. Крім того, коливання цін на продовольство і зростаюча продовольча небезпека можуть посилитися новими спробами вирішення кліматичних проблем. Тому необхідною є істотна зміна моделі економічного зростання на більш справедливую модель розвитку. Зокрема, одним з основних завдань, що стоять перед альтерглобалізацією, є реконфігурація торгово-виробничої моделі з урахуванням концепції соціальних змін. Така модель передбачає одночасне переслідування цілей економічного розвитку, соціального прогресу та захисту навколишнього середовища. З цієї точки зору, соціальний розвиток буде сприйматись як необхідна умова забезпечення економічного розвитку та збереження навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Waters M. *Globalization* / M. Waters. – London ; N. Y. : Routledge, 1995. – 185 p.

2. *Annual Report 2016* [Electronic resource] // World Trade Organization. – 2016. – Access mode : https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep16_e.pdf.

3. Abrahams M. *Decomposing real and nominal yield curves* [Electronic resource] / M. Abrahams, T. Adrian, R. Crump, E. Moench // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. – 2015. – № 570. – Access mode : http://www.greta.it/sovereign/sovereign2/papers/09_Moench.pdf.

4. *Global Economic Prospects, June 2016: Divergences and Risks* [Electronic resource] // World Bank Group. – 2016. – Access mode : <http://pubdocs.worldbank.org/en/842861463605615468/Global-Economic-Prospect-2016-Divergences-and-risks.pdf>.

5. *World Energy Outlook 2016* [Electronic resource] // U.S. Energy Information Administration. – 2016. – Access mode : [http://www.eia.gov/forecasts/ieo/pdf/0484\(2016\).pdf](http://www.eia.gov/forecasts/ieo/pdf/0484(2016).pdf).

6. Ahn J. *Reassessing the Productivity Gains from Trade Liberalization* [Electronic resource] / J. Ahn, E. Dabla-Norris, R. Duval, R. Njie. // IMF Working Paper. – 2016. – Vol. 16, № 77. – P. 23–46. – Access mode : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp1677.pdf>.

7. Kose M. *Collapse and revival: Understanding global recessions and recoveries* / M. Kose, M. Terrones. – Washington, DC : International Monetary Fund, 2015. – 316 p.

8. Srinivasan M. *Global supply chains: Evaluating regions on an EPIC framework: Economy, politics, infrastructure, and competence* / M. Srinivasan, P. Dornier, K. Petersen, T. Stank. – New York : McGraw-Hill Education, 2014. – 496 p.

9. Baffes J. *The Great Plunge in Oil Prices: Causes, Consequences, and Policy Responses* [Electronic resource] / J. Baffes, M. Kose, F. Ohnsorge, M. Stocker // Policy Research Note. – 2015. – Vol. 15, № 01. – Access mode : http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Research/PRN01_Mar2015_Oil_Prices.pdf.

10. Baffes J. *What Explains Agricultural Price Movements?* [Electronic resource] / J. Baffes, T. Hanriotis // Journal of Agricultural Economics. – 2016. – Том 67, №3. – Access mode : <http://documents.worldbank.org/curated/en/89667146800259659/pdf/WPS7589.pdf>.

11. Goldberg P. *Distributional Effects of Globalization in Developing Countries* [Electronic resource] / P. Goldberg, N. Pavcnik // Journal of Economic Literature. – 2007. – Vol. 45, №1. – Access mode : <http://www.nber.org/papers/w12885.pdf?new>.

12. Baker D. *Asset Returns and Economic Growth* [Electronic resource] / D. Baker, J. Long, P. Krugman // Brookings Papers on Economic Activity. – 2005. – №1. – Access mode : https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2005/01/2005a_bpea_baker.pdf.

13. Held D. *Globalization theory: approaches and controversies* / D. Held, A. McGrew. – Cambridge : Polity, 2007. – 288 p.

14. Claessens S. *Financial Crises Explanations, Types, and Implications* [Electronic resource] / S. Claessens, M. Kose // IMF Working Papers. – 2013. – Vol. 13, № 28. – Access mode : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1328.pdf>.

15. Findlay R. *Power and plenty: trade, war, and the world economy in the second millennium* / R. Findlay, K. O'Rourke. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 2007. – P. 408–412; 473–526.

References

1. Waters, M. (1995). *Globalization*. London; N. Y.: Routledge.

2. *Annual Report 2016*. (2016). World Trade Organization. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep16_e.pdf.

3. Abrahams, M., Adrian, T., Crump, R.K. & Moench, E. (2015). *Decomposing real and nominal yield curves*. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, 570. Available at: http://www.greta.it/sovereign/sovereign2/papers/09_Moench.pdf.

4. *Global Economic Prospects, June 2016: Divergences and Risks*. World Bank. Available at: <http://pubdocs.worldbank.org/en/842861463605615468/Global-Economic-Prospects-June-2016-Divergences-and-risks.pdf>.

5. *World Energy Outlook 2016*. (2016). Available at: [http://www.eia.gov/forecasts/ieo/pdf/0484\(2016\).pdf](http://www.eia.gov/forecasts/ieo/pdf/0484(2016).pdf).

6. Ahn, J., Dabla-Norris, E., Duval, R. & Njie, L. (2016). *Reassessing the Productivity Gains from Trade Liberalization*. IMF Working Papers, 16 (77), 23-46. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp1677.pdf>.

7. Kose, M., Terrones, M. (2015). *Collapse and revival: Understanding global recessions and recoveries*. Washington, DC: International Monetary Fund.

8. Srinivasan, M., Dornier, P., Petersen, K., & Stank, T. (2014). *Global supply chains: Evaluating regions on an EPIC framework: Economy, politics, infrastructure, and competence*. New York: McGraw-Hill Education.

9. Baffes, J., Kose, M., Ohnsorge, F. & Stocker, M. (2015). *The Great Plunge in Oil Prices: Causes, Consequences, and Policy Responses*. Policy Research Note, 15 (01). Available at: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Research/PRN01_Mar2015_Oil_Prices.pdf.

10. Baffes, J. & Haniotis, T. (2016). *What Explains Agricultural Price Movements?* *Journal of Agricultural Economics*, 67 (3), 706-721. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/896671468000259659/pdf/WPS7589.pdf>.

11. Goldberg, P., Pavcnik, N. (2007). *Distributional Effects of Globalization in Developing Countries*. *Journal of Economic Literature*, 45 (1), 39-82. Available at: <http://www.nber.org/papers/w12885.pdf?new>.

12. Baker, D., Long, J. & Krugman, P. (2005). *Asset Returns and Economic Growth*. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 289-330. Available at: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2005/01/2005a_bpea_baker.pdf.

13. Held, D., McGrew, A. (2007). *Globalization theory: approaches and controversies*. Cambridge: Polity.

14. Claessens, S., Kose, M. (2013). *Financial Crises Explanations, Types, and Implications*. IMF Working Papers, 13 (28). Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1328.pdf>.

15. Findlay, R., O'Rourke, K. (2007). *Power and plenty: Trade, war, and the world economy in the second millennium*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 408-412; 473-526.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016.